

рамки коректного самовияву, не бентежачи розум якоюсь особливою неповторністю концепції, приваблює гармонійністю звукового світу.

1. Взгляд из предыдущего десятилетия. – М. : Сов. музыка, 1992. – №1. – С.24–27.
2. Виноградов Т. Андрій Штогаренко / Т.Виноградов. – К. : Музична Україна, 1973. – 37 с.
3. Кияновська Л. Андрій Штогаренко / Л.Кияновська // Українська музична культура. – Львів : Тріада плюс, 2008. – С.178–184.
4. Пономаренко Е. Концерт для фортепиано с оркестром В.Золотухина (к вопросу о типологических особенностях) / Е.Пономаренко // Музичне мистецтво : зб. наук. статей. – Донецьк : Юго-Восток, 2005. – Вип.5. – С.64–73.
5. Тараканов М. Инструментальный концерт / М.Тараканов // Новое в жизни, науке и технике. Серия : Искусство. – М. : Знание, 1986. – №1. – 56 с.
6. Холопов Ю. Принцип классификации музыкальных форм и жанров / Ю.Холопов. – М. : Музыка, 1971.

A.Shtoharenko's genre Divertissement determination foresees the presence of suite picture, however certain aggregate of signs allows to assert predominance of instrumental concert lines of neo-classicism type above suita type. One of the first Ukrainian works of concerts for a flute with an orchestra presents wide skilful virtuos and performing possibilities for a flute as a solo instrument. Actuality of the article is caused by the consideration of the most active period of genre development in the Ukrainian instrumental concert, in particular flute, in the second half of XX century and by the attempt of lighting the separate problems of modern genre interpretation.

Key words: traditions and innovation, genre, form-building, concert, wind instruments, flute.

УДК 78.072

ББК 85.31

Оксана Федорків

ПРОБЛЕМА СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ В МУЗИЧНОМУ МИСТЕЦТВІ ГАЛИЧИНИ ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ ст. У ПУБЛІЦИСТИЧНО-КРИТИЧНІЙ СПАДЩИНІ СТАНІСЛАВА ЛЮДКЕВИЧА

У статті розглядається публіцистична спадщина знаного західноукраїнського композитора й музикознавця С.Людкевича в аспекті проблеми становлення професійного музичного мистецтва Галичини першої третини ХХ століття, акцентується увага на дописах музикознавця, в яких висвітлюються питання становлення й розвитку професійної музичної освіти в краї.

Ключові слова: Галичина, історичний процес, музична освіта, професіоналізм, музичне мистецтво.

Творча постать Станіслава Людкевича (1879–1979) багатогранна й різноманітна. Митець відомий у світі не тільки як один із найвидатніших українських композиторів, але й як визначний науковець, музичний критик і фольклорист. Його по праву можна вважати зачинателем українського музикознавства й автором першої в Україні музикознавчої дисертації “Zwei Beiträge zur Entwicklung der Tonmalerei” (“Два причинки до розвитку звукозображальності”, 1908 р.). Саме С.Людкевич на початку ХХ ст. відкрив сторінку історіографії музичної культури Галичини. Він був одним із перших фахівців, що володіли глибокими знаннями фактологічного джерельного матеріалу, ґрунтовною обізнаністю із соціально-культурними обставинами краю, професійною принциповістю та об’єктивністю.

Більша частина наукової спадщини С.Людкевича була написана й надрукована переважно у львівських газетах і журналах до 1939 року. Найдовше музикознавець співпрацював зі щоденною львівською газетою “Діло”, друкувався в мистецькому журналі “Артистичний вісник”, “Ілюстрованому музичному календарі”, в історичному журналі “Стара Україна”, в музичних журналах “Музичний листок”, “Музичний вісник”, “Українська музика” тощо.

Протягом першої третини ХХ ст. Станіслав Людкевич написав значну кількість різного типу й жанру робіт, присвячених реконструкції пульсу музичного життя Галичини, вагомим

подіям мистецько-громадського значення, питанням музичного шкільництва й педагогіки, творчо-індивідуальній самобутності митців, неперевершеній виконавській майстерності українських артистів, жанрово-стильовим характеристикам творчого доробку західноєвропейських і вітчизняних композиторів. Виступи музикознавця на шпальтах періодичної преси розкривали проблеми музичної естетики й стилістики, музично-виразових та естетичних засад народності й національної визначеності музичного стилю. Як досвідчений філолог Людкевич торкався проблеми взаємовпливів літератури та музики й як учений виступав на “стиках” літературознавства й музикознавства.

Станіславу Людкевичу, як одному з перших західноукраїнських композиторів-професіоналів, що отримав широку й усебічну загальноосвітню підготовку, природною була боротьба за художній прогрес і творчий професіоналізм, що складало основний смисл багатогранної діяльності видатного митця.

Тож метою даної розвідки є висвітлення й концептуальне осмислення процесу становлення професіоналізму в музичному мистецтві Галичини першої третини ХХ ст. у дзеркалі наукових досліджень С.Людкевича.

В українську та світову історію Галичина ввійшла як один із найбільш самобутніх регіонів, що був потужним центром національно-політичного та культурно-мистецького життя.

Друга половина ХІХ – перша третина ХХ ст. (до 1939 р.) – особливо важливий період західноукраїнської історії, який характеризується значним піднесенням культури, становленням і розвитком різних сфер мистецької діяльності. Суспільно-політичні рухи інспірували до культурно-освітнього й соціально-політичного життя широкі верстви населення Галичини. У складних умовах соціально-політичних подій того часу розпочинається консолідація художніх сил, помітною особливістю стала професіоналізація українського музичного мистецтва, змінювалося співвідношення між фаховими й аматорськими художніми силами.

Музична культура Галичини першої третини ХХ ст. виразно проілюструвала розвиток двох тенденцій. Перша тенденція виявилася в розвитку української національної музичної культури, демократизації музичного життя, а друга – в його професіоналізації. Обидві вони не народилися у ХХ столітті, а довший час дозрівали серед галичан. Первісною й значно старшою була ідея розвитку та пропаганди національної музики. Передові діячі західноукраїнської інтелігенції саме в музиці вбачали важливий і один із найперших засобів пробудження національної свідомості та національного єднання. С.Людкевич був одним із тих, хто добре розумів роль музики в гармонійному вихованні людини, у вихованні почуттів національної єдності. “Музика, – як відзначав митець, – поруч з поезією у всіх майже народів стала від непам’ятних часів і чимраз більше стає одним з головних чинників та засобів у вихованні молодого покоління від колиски до повного розвою” [9]. Важлива роль у цьому процесі відводилася передусім народній пісні, осередками плекання якої стали хорові товариства, створення яких позначилося на зростанні аматорського музичного руху.

С.Людкевич був прихильником хорового співу, який, на думку митця, слід дбайливо плекати, тому що він має незрівнянний вплив на формування світоглядних позицій краян. Кульмінацією аматорського національного музичного руху в Галичині було виникнення хорового товариства “Боян” у Львові (1891), що стало не тільки об’єднанням музичних сил краю, а водночас і осередком національно-культурного відродження. Згодом за прикладом львівського аналогічні товариства створюються в Коломиї (1895), Станіславові (1896), Снятині (1901), Городенці (1936), Калуші (1932), Рогатині (1937) та ін.

Саме в цей період у Галичині назрівала проблема підготовки виховання професіональних діячів музичної культури. Глибоко усвідомлюючи неможливість досягнення високого музичного професіоналізму без кваліфікованих кадрів, С.Людкевич докладає багато зусиль до організації на західноукраїнських землях спеціальної мистецької освіти. З особливим ентузіазмом виступав митець за створення у Львові української консерваторії. С.Людкевич став одним із фундаторів становлення професіональної музичної освіти не лише у Львові, а й загалом у Західній Україні. Саме цю проблему митець у 1902 році підняв на сторінках часопису “Діло”. Він писав: “Дилетантів музичних у нас багато, але фахово освічених музик шукай зі свічкою!.. А без певного числа людей фахово освічених, без певного потрібного рівня ерудиції всіх музикальних людей взагалі ми не можемо й думати про витворення своїх музичних товариств... Ми мусимо

чим скорше витворити у Львові такі музичні інституції, що виробляли б наш гарний музичний матеріал на **свою музичну культуру**. В першій ряді мусить стати такою інституцією ніщо інше, як українсько-руська музична консерваторія, себто школа, що взяла б собі завдання і програму виробляти наші не раз великі таланти на фахових музик і артистів” [7].

Виступаючи одним з ініціаторів заснування у Львові української консерваторії та беручи участь у тогочасній боротьбі українського студентства Галичини за український університет, С.Людкевич, як зазначає З.Штундер, “використовував політичні гасла цієї боротьби й щодо музичного шкільництва” [11, с.16]. У статті “Кілька слів про потребу заснування українсько-руської музичної консерваторії у Львові” митець наголошував на політичному значенні школи й культурному розвої взагалі: “Без інтенсивної т. зв. **культурної** роботи нам не думати не то про піднесення культурне, але навіть про політичне значіння. Усі наші політичні дезидерати мають основу й оправдання тільки у культурному поступі і з ним зростаючих потребах” [7].

Процес становлення національної музичної освіти в Галичині в перші десятиліття ХХ століття тісно пов’язаний із діяльністю Вищого музичного інституту ім. М.Лисенка, який був заснований у Львові 1903 року за ініціативою членів товариств “Львівський Боян” і “Сокіл” під егідою “Союзу співацьких і музичних товариств”. Вищий музичний інститут ім. М.Лисенка, крім централі у вигляді повної консерваторії, мав у багатьох містах Галичини філії або окремі класи. Одним з ініціаторів відкриття філій у містах Галичини був С.Людкевич. Він у своїх виступах на сторінках періодичної преси відмічав, що, “незважаючи на важкі, невідрадні матеріальні і моральні умови нашого життя, які стоять на дорозі розвою і плекання коштовної музичної культури..., наша суспільність у Львові і краю повинна зрозуміти, що музика для музикально одаренної нації повинна і мусить бути не “люксусом”, а хлібом насущним, елементом конечним для культурного розвою, і всіма силами піддержати змагання музичного товариства в кожному напрямі. Зокрема, повинні зрозуміти це усі наші більші міста в Галичині та заснувати філії Музичного інституту у себе” [2].

Починаючи з 1912 року, директор інституту В.Барвінський та його інспектор С.Людкевич, спираючись на параграф 17 Статуту Музичного товариства ім. М.Лисенка (про творення філій), організовують філії в багатьох містах Галичини: Стрию (1913), Станіславові (1921), Дрогобичі (1923), Перемишлі (1924), Бориславі (1924), Тернополі (1928), Самборі (1928), Коломиї (1929), Яворові (1930), Золочеві (1931), Рогатині (1938). Окремі класи від Музичного інституту були відкриті в Городку, Чорткові, Раві-Руській, Ходорові [2]. Крім того, з 1931 р. у Львові починає свою діяльність філія для робітничих передмість Клепарова, Замарстинова, Жовкінського й Знесіння.

На початку своєї діяльності більшість філій були незалежними від центрального музичного інституту у Львові. Вони організовувалися відповідно до локальних умов і складу музичних викладацьких сил. У 1924 та 1925 роках, з ініціативи самих же філій, було проведено їх централізацію, уніфіковано навчальні програми й плани та віддано під контроль централі. Для цього був створений інспекторат при Музичному товаристві ім. М.Лисенка у Львові, а Станіслав Людкевич і Василь Барвінський були призначені інспекторами. Крім цього, було сформовано спеціальний “Правильник”, яким визначалися відносини філіальних виділів шкіл та інспекторату. Незважаючи на те, що централізація існувала на практиці й пройшла апробацію Міністерства віросповідань та освіти, вона формально не була зафіксована в Статуті, а була оформлена лише в низці недрукованих тимчасових правильників.

Лише в середині 30-х рр. розпочалася акція в товаристві та музичному інституті за проведення змін і доповнень до застарілого Статуту. Проте на загальних зборах не було досягнуто потрібної більшості голосів і тому зміни так і не прийняли.

Система підготовки кваліфікованих музичних кадрів у ВМІ ім. М.Лисенка та в його філіях опиралася на програму, що охоплювала всі музичні предмети, необхідні для теоретичних і практичних занять, здобуття значних знань і навиків. З цього приводу С.Людкевич у своїй статті “Кілька заміток до реформи у вищій музичній інституті товариства ім. М.Лисенка” відзначав, що “у цілій організації науки в Інституті – слід – стремиться до того, щоби не тільки фактично піднести рівень науки в кожному фаху зокрема, але (що важніше) щоби через сконцентрування найважливіших галузей знання і відповідне пристосовання їх до даного фаху елева надати цілій освіті одноцільного напрямку й синтезу, які відповідали б і сучасним конечним вимогам, і нашим потребам і недостачам” [6].

Тож учні ВМІ ім. М.Лисенка могли отримувати ґрунтовні знання та всебічну музичну освіту. Особливо обдаровані й працьовиті, відповідно, обирали шлях професійних музикантів, аматори ж, як зазначалося в Статуті, мали змогу поширювати свій музичний світогляд.

Рівень підготовки музичних кадрів перевірявся шляхом проведення різних форм контролю та звітності. Це були інспекції класів і піврічні й річні іспити, що проводилися в лютому й травні (червні) кожного навчального року. Такі іспити проводилися перед комісією, яка складалася з учителя, директора й двох делегатів Управи, серед яких найчастіше були присутні інспектори інституту С.Людкевич, В.Барвінський.

У музичних закладах регулярно проводилися “пописи” – концерти за участю кращих учнів для громадськості міст і краю. Такі концерти були справжньою подією й мали вагомое навчально-виховне значення, тому що, з одного боку, давали змогу викладачам показати результати своєї праці, а з іншого, – учням продемонструвати здобуті вміння. Починаючи з 1925/26 навчального року, Вищий музичний інститут організував у Львові спільні “пописи” учнів філій.

Регулярне проведення “пописів” за участю кращих учнів сприяло розвитку музично-виконавських навиків, удосконаленню концертної майстерності, вихованню сценічної витримки, самоконтролю, фахових навиків, міцної технічної бази, активності, що було однією зі складових частин методики виховання музиканта-професіонала.

Участь елевів музичних закладів у спільних звітних концертах яскраво репрезентувала рівень підготовки професійних музикантів та ілюструвала динаміку становлення професійної музичної освіти в Галичині.

Проведення “пописів” у різних містах краю – Станіславові, Коломиї, Стрию, Тернополі, Дрогобичі, Перемишлі знаходило відзначення в періодичній пресі в дописах провідних музикознавців В.Барвінського, А.Рудницького, Б.Кудрика, В.Витвицького, Н.Нижанківського та ін.

С.Людкевич постійно відвідував як річні іспити, так і спільні “пописи” елевів музичних закладів і висловлював свої думки на шпальтах місцевих часописів. Однак митець неодноразово зазначав, що не завжди ці події мали резонанс у періодичній пресі, та відстоював думку про необхідність їх відзначення: “Рік річно влаштовувані пописи елевів нашого Музичного інституту ім. М.Лисенка вже від кількох літ проминають чомусь без відгомону в пресі. А прецінь це справа першорядної ваги для нашої музичної культури. Тому треба їй хоч час від часу присвятити трохи уваги. Тим більше, що пописи ... викликали живий інтерес і признання всіх учасників, навіть чужинців” [5].

Концертні виступи учнів Вищого музичного інституту ім. М.Лисенка С.Людкевич визнавав першорядною справою для музичної культури краю й присвячував їм багато особистої уваги. Численні рецензії та виступи С.Людкевича мали не тільки оціночне значення, де автор акцентував увагу на досягненнях і недоліках вибору як концертного репертуару, так і його виконання, але, що унікально важливе, констатує й прогнозує значення. Ці матеріали є наочним доказом інтенсивної й успішної музично-педагогічної праці викладачів та елевів розгалуженої сітки навчальних закладів Вищого музичного інституту ім. М.Лисенка, в яких відзначався постійний поступ виховання музичної культури в усій Галичині. Так, у черговій рецензії автор зазначає: “Цьогорічні пописи свідчать про постійний поступ і зріст Музичного інституту та про постійне поширення його агент не тільки у Львові, але в цілім краю, незважаючи на важкі, невідрадні матеріальні й моральні умови нашого життя” [5].

Кожний “попис” відкривав нові імена талановитих учнів, які своєю діяльністю відіграли значну роль у становленні українського музичного професіоналізму.

За роки своєї діяльності інститут виріс, як зазначав С.Людкевич, “в найповажнішу нашу музичну установу вже не локального, а краювого характеру, яка претендує на музичну консерваторію та конкурує успішно з найповажнішими музичними консерваторіями в Галичині й державі” [8, с.94].

Вищий музичний інститут ім. М.Лисенка був першим українським вищим навчальним закладом на теренах Західної України, в якому цілеспрямовано проводилася робота з підготовки професійних виконавців, музикознавців, диригентів, співаків. Навколо нього гуртувалася талановита молодь, кращі представники якої гідно репрезентували музичне мистецтво як у Галичині, так і за її межами.

Кращі вихованці та педагоги цього закладу брали активну участь у концертному житті краю, регулярно виступаючи в різних музичних імпрезах, святкових академіях, ювілейних ве-

чорах, концертах творчих організацій (Музичного товариства ім. М.Лисенка, “Коломийського Бояна” та інших), лекціях-концертах, вечорах класичної музики тощо.

Отже, аналіз публіцистичних і музично-критичних дописів Станіслава Людкевича на сторінках періодичної преси Галичини першої третини ХХ століття довів, що діяльність Вищого музичного інституту ім. М.Лисенка та його філій була різноплановою й неocenенно важливою, що в першу чергу сприяло становленню та розвитку музичної освіти в регіоні у визначений період, а багаторічна (понад сто років) історія діяльності музичного інституту (з 1939 р. – Львівська державна консерваторія ім. М.Лисенка, а з 2006 р. – Львівська національна Музична академія ім. М.Лисенка) довела життєдайність цієї установи, яка в нових історичних умовах утвердила свою необхідність і вагомість у підготовці професійних музичних кадрів в Україні.

1. Гордійчук М. С. Людкевич – музикознавець // Творчість С. Людкевича : збірник статей / упор. М. Загайкевич. – К. : Музична Україна, 1979. – С. 145–163.
2. Діло. – Львів, 1926. – Ч. 151.
3. Дирекція В. Музичного Інституту. Звіт із діяльності Вищого музичного інституту ім. М.Лисенка і його філій (за 1929–1930 рр.) // Музичний Вісник. Видає тов-во ім. М.Лисенка. І піврік – 1930. – Львів. – Квітень. – С. 5–6.
4. Кияновська Л. Стильова еволюція Галицької музичної культури ХІХ–ХХ ст. / Л. Кияновська. – Тернопіль : Астон, 2000. – 339 с.
5. Людкевич С. З музичного руху. Попис елевів Вищого музичного інституту ім. М.Лисенка / С. Людкевич // Діло. – 1926. – Ч. 151. – 11 липня.
6. Людкевич С. Кілька заміток до реформи у вищим музичнім інституті товариства ім. М.Лисенка / С. Людкевич // Діло. – 1910. – Ч. 173.
7. Людкевич С. Кілька слів про потребу заснування українсько-руських музичних консерваторій у Львові / С. Людкевич // Діло. – 1902. – Ч. 239. – 5 листопада.
8. Людкевич С. Музичний інститут ім. М.Лисенка / С. Людкевич // Українська музика. – 1937. – Ч. 7. – С. 94–96.
9. Людкевич С. Про музикальне виховання / С. Людкевич // Світло. – 1921. – Ч. 3. – Вересень.
10. Сивохіп В. До питання народження історичного музикознавства в Галичині / В. Сивохіп // Музично-історичні концепції у минулому і сучасність : матеріали Міжнародної наукової конференції. – Львів, 1997. – С. 97–106.
11. Штундер З. С. Людкевич як музикознавець, фольклорист і музичний критик / З. Штундер // Людкевич С. Дослідження. Статті. Рецензії. Виступи / упор., ред., переклади, вступна стаття і примітки З. Штундер; С. Людкевич. – Львів : Вид-во М. Коць, 1999. – Т. 1. – С. 5–28.

In the article the publicism inheritance of the known west Ukrainian composer and musician S. Lyudkevich is examined in the aspect of the problem of becoming of professional musical art of Galychyna of the first third of XX century, attention is aspected on the notes of musicologist in which the questions of becoming and development of trade musical education light up in an edge.

Key words: Galychyna, historical process, musical education, professionalism, musical art.

УДК 78.071

ББК 85.31р

Юрій Волощук

ПОЛІЕТНІЧНИЙ ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ ВИКОНАВЦІВ В ОДЕСЬКІЙ СКРИПКОВІЙ ШКОЛІ КІНЦЯ ХІХ – ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ століття

У статті розкриваються специфічні риси та напрями розвитку Одеської скрипкової школи в аспекті виявлення напрямів і форм поліетнічних творчих контактів; аналізуються основні педагогічні та методичні принципи фундаторів “авторських шкіл”. Вивчаються концертний репертуар і манера гри найяскравіших виконавців у контексті розвитку європейського виконавського мистецтва кінця ХІХ – першої третини ХХ століття.

Ключові слова: скрипкова школа, поліетнічні творчі контакти, виконавське мистецтво, методичні принципи, авторські школи.

Формування будь-якої національної культури відбувається, як правило, під впливом іноземних культур і контактів національних творчих кадрів із представниками інших мистецьких традицій і шкіл. У ХІХ столітті в музичному мистецтві Західної та Центральної Європи активно здійснювалося реформування багатьох сфер діяльності, на зміну одних стилів, жанрів, творчих